

Ֆ Ե Ր Պ Ո Ւ Ս Ի

Ա. ԴՐՈՒԱՅ

Արագիր Բարակեան

Երբ սա այսպէս լռեց արին Արտաշիր,
Բարձրացուց գլուխն քան զԱնահիտ եւ Տիր.
Քովեց անոնց եռանդն ու այնուհետեւ,
Բոլոր թափովն ինկաւ վրիթու ետեւ:
Աի քաղաք հաստատեց ծովեզերքը որ
Գործի, յետոյ, դարձաւ կեդրոն կարեւոր:
Աի մովպետ Արտաշիրին յայնժամ մօտեցաւ,
Ասաց. «Ա՛րքայ գերաստղ ու սրտազըրաւ,
Տէրութիւն կը հիմնես Դու այսօր անկախ,
Սակայն պէտք է Փարսէն խել որո՞մը նախ.
Յետոյ Արտաւանի հետ մըրի՛ր ի հեռ,
Գանդի նոր էք թէ՛ աստղ եւ թէ՛ Խորով գետ:
Զի գանձով հաւասար չը կայ իշխան ոք,
Կրբնայ պատերազմին Գեղ պատճառել հոգ:
Միանգամ որ խախտես նորա գա՛ն տեղաց,
Ոչ ոք ապա կ'իշխէ Գո իւրեւ գիմաց:
Երբ իմացաւ խըրոխտն ու սէգն Արտաշիր
Այս խըրատներն ուղիղ եւ իմաստալիր,
Լեբանց գըլխէն արեւն հագին տըւած ծայր,
Զըւեց այն ջըրափէն դէպ ի Ստահրն ի վայր:
Բանման Արտաւանայ որդին առաւ լուր,
Խորուեցաւ նորա սերտ, տըրտում ու արխուր
Զը յամեց մի րոպէ վերայ իւր գահուն,
Զօրք ժողկեց ու բանակ կազմեց նոյն պահուն:
Մի մարդ կար անուանի, կոչոյն Տաբակ,
Շատ զօրք ու զէնք ունէր եւ խելքով ատակ,
Ջահրամի նա յայնժամ թագաւորըն էր,
Կենցաղապէտ՝ խոհեմ ու հրամանի տէր:
Եօթ բարեբաստ որդւոց հայր էր նա պառաւ,
Թողուց Բանմանն իսկոյն երբ այս լուրն առաւ:
Սըլացաւ ի Զահրամ դէպ ի Արտաշիր,
Զօրք՝ Թըմբուկ՝ կարապի՛ր աղխ, համայնն ի կիր:
Երբ ըսպահապետի նըշմարեց երես,
Զիւնն ցած իլաւ շուռ, որպէս էր դա ծէս,
Վազեց համբոյր տըւաւ սոիքը նորա

Եւ շատ բան խօսեցաւ Սասանեանց վերայ:
Փառահեղն Արտաշիր սիրով ընդունեց
Եւ շուռ գալուն համար պատիւ ցուցուց մեծ.
Սակայն կասկած ունէր Տաբակէն նա միշտ,
Կը տազնապէր սերտն ու կը վախեր ալ ճիշդ:
Ճանապարհին շատ էր նա ձերեն ըզգոյշ,
Զի նորա շատ էր զօրքն ու առաւել ոյժ:
Աշխարհի փորձ ունէր քերտկն հողեկիր
Ըզգաց իսկոյն տագնապն յոր էր Արտաշիր.
Եկաւ Զենդ-Աւեստայն բերելով իւր հետ,
Ասաց թէ. «Բարձրեալն Աստուած իրազէտ,
Բառնայ թող անպիտան հոգին Տորակայ
Եթէ կեղծ ինչ նորա սըրտին մէջը կայ,
Երբ իմացայ թէ այս լուրին ափն ի վեր,
Արտաշիր արքայն շատ զօրք է հաւաքեր,
Այնպէս զըզուանք եկաւ. ինձ Արտաւանէ,
Որպէս մի պատանւոյն պառաւ մի հանէ:
Զիս ծառայ բարեմիտ անձնըւէր Գեղ կա՛լ,
Համբարատար ըզգոն՝ գաղտնապա՛հ՝ ժուժկալ»:
Երբ լռեց Արտաշիր այս խօսքըն՝ անդէն
Փարատեցաւ կասկածն ի սպառ իւր սըրտէն,
Հօրը տեղ զըրաւ. զայն ըզկերջ այնուհետ
Եւ իւր քաջաց կարգեց ըզմա զօրանալ.
Հանդարտեցաւ Շահին սիրտը խըռովեալ.
Միտքը զըրաւ Խորրատ ու Ռամ ուխտ գընալ:
Կը խնդրէր ու հայցէր Աստուծոյ առաջ,
Որ ուղիղ իւր գընաքնն ի բարին յառաջ,
Յաջող ելք տայ գործոց որ նա դարձէ ձեռք,
Իշխանութեան ծառին պարգեւէ նա բերք:
Յետոյ մըտաւ խորանն իւր գեղայօրէն,
Զօրավարը մատոյց մի աղեբա իրեն,
Հետեւակ ու հեծեալ առաւ ի համար,
Գլխաւ թլ յոր՝նք ենք սըրտոտ ու սայար:
Երբ ի հանդէս եկան հինգ հազար զինուոր
Գալարի՛ր՝ քաջապիկո՛ղ՝ գոռ գալունառոր,
Մի առ մի ճանաչեց ու հարցուց անուն,
Զօրապետին յայտնեց խնդուժիւնն անհուն:
Դըրաւ բաշխեց զօրքին, գո՛հ զըւարթ ըրաւ,
Յերկնից հայցեց շնորհ բարեաց անդըրաւ:
Երբ անդ վազրի պէս զօրքն եկաւ ի կաղմ,
Բանման Արտաւանի դէմ վազեց ի ռաղմ:
Երբ մօտ եկան տակաւ զօրքը բարդ ի բարդ,
Սըլացան կորովի ակոյեանք ի մարտ.
Երկու կողմէն լաչկարն ի ճակատ բերին,
Ճօճաքին տէգ՝ նիզակ՝ գեղարդ ի ձեռնն:

Երբ հոլացաւ կապոյտ կամարն իւր ծածկոյթ ,
 Յառաջից ճարակայ զօրքն ի ռազմ՝ անքոյթ ,
 Պատասեցան զօրէն առիւծներն անեղ ,
 Գետանեմալ վազեց արիւն իբր հեղեղ ,
 Մինչև որ հռակ ապա զեղնեց արեգակ ,
 Ողբ պատեց փոյն , զհոմնը՝ զհակ :
 Մի՛ մորրիկ յեղակարծ փըրթաւ ան ատեն ,
 Արտաշիր խոյացաւ բանակի սրբաշէն :
 Խուճապեց ի փախուստ Բանման-Արտաւան ,
 Մարմինը նետախոց , հոգին արխարական :
 Շահ-Արտաշիր փութով պընդեցաւ զղհնետ ,
 Շենիորներն հնչելու եւ տեղալով նետս :
 Այսպէս մինչեւ ի Սահար հասաւ քշտապաւ
 Ուր էր Բանմանայ գահն ու փառքն ու համբաւ :
 Երբ ընթացաւ հրոշակն արքային աշխարհ ,
 Վազեց ամէն կողմէ զինուոր անհամար :
 Բացին անոր աղիւս գանձարանը փակ
 Ձոր հազար նեղութեամբ դիզած էր Բաբակ :
 Բաշխեց ռակին արծաթէն առատ իւր զօրաց ,
 Քաշեց Փարսէն բանակն՝ այսպէս զօրացած :
 Արտաւանին այս լուրն երբ հասաւ ականջ ,
 Սարափ ինկաւ սրտին , եղաւ մըտաւանջ :
 Ասաց թէ երկնից այս խորհուրդը թաքուն
 Յայննած էր ինձ երբեմն այր մի իմաստուն :
 Այն լարը որ խելքի մտքի տակ իյնար ,
 Մի՛թէ ջանքով անկէ կա՞յ փայտելու ճար :
 Ձէն կարծեր բընաւ թէ Արտաշիրէն ,
 Մի՛ փառախընդիր զուրս գայ առեւօրէն :
 Բացաւ զուրը գանձին՝ վընարեց ռոճիկ ,
 Ճամբեց զօրքն , հոգալով պէտքերը քաշիկ :
 Գիշանէն , Դայլամէն զօրքն եկին հասին ,
 Փոյին բարձրացաւ վեր մինչեւ ի լուսին :
 Միւս կողմէն Արտաշիր հաւաքեց լաշկար ,
 Որ քամու կը կտրէր անց ու ճանապարհ :
 Երկու նէտընկեց լուկ մընաց անջրգետ ,
 Հողին տակի օձէն քունն եղաւ անհետ :
 Զի բոմբէր թըմբուկ ու փողեր գոռային ,
 Ղօղանջին արոյրը ու զանի հնդգկային ,
 Ագրմիկը գոռայր զօրք , զօյններ փողփողէր ,
 Մանիշակ սուրն հընձէր մարդու զըլուխներ :
 Քառասուն օր տեւեց այս նախճիրն անեղ ,
 Հըրպատակաց համար աշխարհ եկաւ նեղ :
 Եւ զի դաշտի երես լեռնացած էր յոյժ ,
 Վերաւորեալք կհանքի չունէին այլ ժոյժ :
 Հուսակ ապա մի թուխ ամպ կանոնեցաւ վերեւ ,
 Որ այլ ամէն ճիւղ ջանք հանեց ի դերեւ :

Մի՛ փոթորիկ փըրթաւ անաղնաժխոր ,
 Սարսափով համակեց սրտերըն ի խոր :
 Տատանեցան լեբինք , պատեցան դաշտեր ,
 Դըղըրդիւն բարձրացաւ քան զեթէն ի վեր :
 Զարնուրեցաւ բանակն Արտաւանի՝ ապառ ,
 Գոյեցին մի բերան եւ միաբարբառ
 Թէ այս հողմ յերկնից է մեզ համար փորձանք ,
 Ա՛լ այս բանակին վրայ պէտք է լանք ռոքանք :
 Եւ այն օրն որ սաստիկ էր ջարդի ու խաթար ,
 Խելքի մարդիկ համայն խընդրեցին դաշար :
 Թաւա ամբոխին մէջէն Արտաշիր Դարբար ,
 Լըսուեցաւ շառաչուն նետից ի տարաք ,
 Խըռան մէջ ձեռք ինկաւ Արտաւան անոյժ ,
 Թագի համար տըւա իւր հոգին անոյշ ,
 Մարդու մը ձեռամբ որ խորբատ էր անուն ,
 Որ տարաւ քաշելով լըկամը ձիուն :
 Կանգնեցուց առաջի Արքայի զգիրի ,
 Արտաշիր զայն տեսաւ երբ շատ էր հեռի :
 Փութնայէն Արտաւան ձինն իջաւ վար ,
 Մարմինը ծակծկած , հոգին մուծ խաւար :
 Դըժխնմին(1) ականարկեց Արտաշիր Արքայ —
 « Ընդ առաջ ե՛լ , ահա թշնամին կուգայ ,
 Զա՛րկ դաշոյնը , կըտրէ՝ մէջքէն անխուսափ ,
 Թող վատախոսներուն սիրտն ինչայ սարսափ : »
 Դահիճը կատարեց շուռ հըրամանն այդ ,
 Եղաւ վաղ աշխարհէ անտաւանին անայտ :
 Այսպէս է հինաւուրց մեր այս անուոյ խաղ ,
 Այսօր Արտաւանի եւ Արտաշիրի վաղ :
 Այն որ մինչեւ յաստեղս բարձրացուց այսօր ,
 Վաղն ի հող ի փոշի կայ թաւալգլըրու :
 Բրնճրեցան երկուքն յորդուց այնգունակ
 Որ արգաւտունին Արշայ ճնայ անխառնակ :
 Երկուքին ալ պընդեց ոտքերն ի կոճեղ ,
 Եւ ուղարկեց ի բանտ թաղաւորն անեղ :
 Միւս երկու մեծ որդիք փախան վաղ արդէն ,
 Զերծան վրասնգնեցու անիւ թակարդէն :
 Հընդկատանի ճամբան ձեռք ատին լալով ,
 Կարծէ ասոնք ուրոյն պատմել խընամով ,
 Թարգմ. ՏՏ. Յ. ԹԻՐԻՍԵԱՅԱՆ

(1) Դանիելին « դիւեմ » ալ կ'ըսուի :